

Л. В. Ватаманюк

аспірант III року навчання спеціальності 081 “Право”

кафедри теорії та філософії права

Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету “Львівська політехніка”,

lyubof13@gmail.com

СИСТЕМА СУДОЧИНСТВА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУДДІВ

© *Ватаманюк Л. В., 2019*

З’ясовано, що метою професіоналізації судді є правові цілі, які передбачають державні, соціальні, аксіологічні, психологічні, організаційні аспекти, що водночас характерні як для суддівської діяльності, так і для цільових особливостей кожної складової системи професіоналізації. Розкривати правові цілі необхідно на підставі таких передумов: національної правової системи, стану судової системи держави та позиції індивіда, якого призначено на посаду судді. Визначальною метою виховання повинно стати формування не тільки належного рівня певних складових особистісного професійного потенціалу, а й гуманістичної та альтруїстичної спрямованості світогляду, соціально-психологічних настанов діяльності особистості, позаяк у практичній дійсності сучасний український суддя зазвичай є фахівцем із належним інтелектуальним рівнем, проте не завжди моральною, гуманістичною особою.

Ключові слова: система правосуддя; судочинство; суддя; професійні компетентності; гарантії суддів; принцип незалежності суддів; суддівська освіта; механізм реалізації гарантій діяльності суддів.

Л. В. Ватаманюк

СИСТЕМА СУДОПРОИЗВОДСТВА КАК СРЕДА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СУДЕЙ

Установлено, что цель профессионализации судьи – правовые цели, которые предусматривают государственные, социальные, аксиологические, психологические, организационные аспекты, в то же время характерны как для судебной деятельности, так и для целевых особенностей каждой составляющей системы профессионализации. Раскрывая правовые цели, необходимо исходить из таких предпосылок: национальной правовой системы, состояния судебной системы государства и позиции индивида, которого назначают на должность судьи. Определяющей целью воспитания должно стать формирование не только надлежащего уровня определенных составляющих личностного профессионального потенциала, но и гуманистической и альтруистической направленности мировоззрения, социально-психологических установок деятельности личности. В практической действительности современный украинский судья, как правило, является специалистом с надлежащим интеллектуальным уровнем, однако не всегда моральным, гуманистическим лицом.

Ключевые слова: система правосудия; судопроизводство; судья; профессиональные компетентности; гарантии судей; принцип независимости судей; судебское образование; механизм реализации гарантий деятельности судей.

THE JUDICIARY SYSTEM AS THE ENVIRONMENT FOR THE FORMATION OF JUDICIAL PROFESSIONAL COMPETENCES

It has been found out that the purpose of professionalization of a judge is legal goals, which envisage state, social, axiological, psychological, organizational aspects, which are at the same time characteristic both of judicial activity and of the specific features of each component of the professionalization system. Revealing the legal goals, we must proceed from the following prerequisites: the national legal system, the state of the judicial system of the state and the position of the individual appointed to the position of judge. The decisive purpose of education should be not only the formation of the proper level of certain components of personal professional potential, but also the humanistic and altruistic character of the orientation of the outlook, social and psychological attitudes of the personality's activity. Because, in practical reality, a modern Ukrainian judge is usually a specialist with a proper intellectual level, but not always a moral, humanistic person.

Key words: justice system; proceedings; judge; professional competences; guarantees of judges; the principle of the independence of judges; judicial education; mechanism for the implementation of guarantees for the activities of judges.

Постановка проблеми. Питання професіоналізму актуальне в будь-якій сфері діяльності. Особливо гостра ця проблема в правовій сфері, оскільки від професіоналізму юристів залежить функціонування основних сфер життєдіяльності соціуму. У контексті політико-правових реформ, зокрема, судової, коли вибрано стратегічний курс до Європейського Союзу, істотно зростають вимоги до рівня професіоналізму суддів, здатних аналізувати процеси, що відбуваються як у судовій системі, так і в суспільному житті, бачити перспективу правових реформ, гарантувати ефективне правосуддя. Обстоювання демократичних правових ідеалів у державі вимагає якісного функціонування судової системи, що першочергово актуалізує проблему професійної компетентності основних суб'єктів цієї сфери – суддів.

Аналіз дослідження проблеми. Питання професіоналізації суддів у контексті сучасного реформування як предмет своїх досліджень вибирали та вибирають вчені-психологи та правники, що, своєю чергою, свідчить про постійну актуальність проведення таких досліджень. Тому теоретичною основою наукової розвідки стали положення, висновки та аргументи, що містяться у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: О. В. Білова, С. В. Бобровник, О. В. Буряк, В. М. Вовк, О. О. Гаркуша, С. В. Глущенко, Н. А. Гураленко, С. В. Ківалов, О. В. Кошова, М. Б. Кравчик, В. В. Кривенко, Р. О. Куйбіда, У. А. Міринич, Л. М. Москович, С. Ю. Обрусна, Н. В. Охотська, О. М. Омельчук, С. В. Прилуцький, Д. М. Притика, П. М. Рабінович, О. В. Саленко, С. В. Сердюк, С. С. Сливка, С. С. Суховій, Ю. Ю. Чуприна, О. З. Хотинська-Нор та інші. Їхні наукові праці становлять основу для теоретичного осмислення проблематики цієї дисертаційної роботи й розроблення авторського бачення її вирішення.

Мета роботи – охарактеризувати систему судочинства як середовище формування професійних компетентностей суддів.

Виклад основного матеріалу. У будь-якій системі правосуддя судова підготовка має лише одну мету: зробити кандидата на посаду судді чи професіонала компетентним, незалежним та неупередженим суддею; такі якості, як відомо, вказано в Європейській хартії про Статут суддів [1]. Важливо, що в документі йдеться і про те, що суддя повинен постійно прагнути удосконалювати загальнолюдські якості, а також окреслено, що є компетентністю судді, структуру компетентності, а відтак – основний зміст суддівської підготовки.

Передавання професійних прийомів та цінностей повинно бути однією із визначальних функцій системи судочинства, які є необхідною передумовою формування судді-професіонала. Консультативна рада європейських суддів, посилаючись на Європейську хартію щодо Статуту суддів визначає, що “підготовка суддів не повинна обмежуватися технічною юридичною підготовкою... Судді необхідні перш за все знання в області людських і суспільних наук, гарне розуміння соціально-економічного контексту, авторитет” [2, с. 13]. Отже, окрім професійних знань, суддівська освіта повинна навчати суддів, як пізнати себе, самостверджуватись, не ігноруючи фундаментальних цінностей справедливості. Професійна компетенція, незалежність та неупередженість є визначальними цінностями визнання легітимності судової влади.

Водночас варто зауважити, що загальні стандарти змісту підготовки та відбору професійних суддів у суддівській системі потребують точного формулювання переліку належних характеристик та тлумачення їх у певній правовій традиції. Особливо це стосується положень Європейської конвенції про права людини, яка, по суті, визначає ці стандарти. Вироблення таких стандартів допоможе суддям розуміти суспільство, в якому вони працюють, для того щоб не відставати від нього і зробити їхні рішення прозорими та прийнятними. Для цього інституції, які відповідають за підготовку суддів, повинні постійно підтримувати зв'язок з їхнім оточенням. У суспільствах, які характеризуються швидкими та далекосяжними змінами, інституції суддівської освіти повинні постійно думати про поточні та майбутні розробки, щоб їх судді “не відставали” від нових реалій швидкозмінного світу, коли вони стикаються з яким-небудь новим явищем, незалежно від того, чи відбулися зміни в структурі сім'ї, чи з'явилися нові форми злочинності. Ці інститути також повинні допомогти суддям адаптуватися до істотних змін законодавчої бази, в якій вони діють. Упродовж останніх років міжнародне право істотно вплинуло на законодавство Євросоюзу. Рішення Європейського суду з прав людини порушили традиційні правові системи, в яких судді діяли дотепер. Відтак, суддівська освіта повинна бути принципово мультидисциплінарною, враховуючи основні зміни та постійну еволюцію правових систем суспільств [2, с. 13].

На нашу думку, підготовка компетентних та неупереджених суддів за допомогою практичної мультидисциплінарної освіти повинна відбуватися упродовж всієї кар'єри судді, позаяк лише тоді підготовка буде ефективною. Передавання цінностей, усвідомлення актуального соціального контексту суддями саме й є основним завданням суддівської освіти.

Водночас автономія організації підготовки суддів може мати різні форми залежно від різних правових систем та адміністративних структур держав. Це не означає, що за підготовку суддів відповідають лише міністерства юстиції багатьох європейських країн, позаяк така підготовка не мала б незалежності, оскільки зміст програми не визначається в кінцевому рахунку виконавчою владою. Звісно, розроблення змісту програм цілком можна довірити науковому комітету або раді, що представлятиме єдність інститутів суддівства та громадянського суспільства.

За відсутності участі у науково-методичній раді судів зі значним професійним досвідом, суддів у відставці, суддів різних юрисдикцій, представників науково-правових інститутів, викладачів, громадськості – себто, якщо спостерігатиметься однорідність членів, зміст програм виявиться неефективним. Як показує саморефлексія набутого досвіду, навіть тоді, коли у мультидисциплінарному колі розробників виникатимуть розбіжності й непорозуміння, розбіжності між нещодавно підготовленими суддями та суддями зі значним досвідом роботи, загалом ці процеси будуть конструктивними для системи суддівської освіти, оскільки вони, як лакмус, продемонструють зміни у пріоритетах системи правосуддя у певних країнах. Однорідність членів Науково-методичної ради Національної школи суддів, навпаки, може призвести до негативних наслідків у системі правосуддя, оскільки суддівська підготовка буде тоді дискредитована в очах самих судів, які ще більше віддалятимуться від соціуму, що ускладнюватиме процес реформування [1, с. 93].

Важливим елементом конституційно-правового статусу суддів судів загальної юрисдикції є гарантії їхньої діяльності, що зрештою й визначають конституційно-правовий статус судді. Під гарантіями діяльності суддів розуміють сукупність загальних та спеціальних способів і засобів реалізації прав й обов'язків суддів. Загальні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції

визначаються рівнем розвитку всіх сфер суспільного та державного ладу України, авторитетом судової влади у суспільстві та державі, станом прав і свобод людини та громадянина і, передусім, правом звернення до суду за захистом своїх законних прав і свобод.

Спеціальні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції – це система нормативно-правових та організаційно-правових способів і засобів здійснення суддями своїх прав й обов'язків. Під нормативно-правовими гарантіями прийнято розуміти наявність гармонійно розвиненої комплексної законодавчої бази, що визначає конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції та судової влади загалом. Організаційно-правові гарантії передбачають наявність ефективного механізму, представленого органами державної влади та місцевого самоврядування [2, с. 13].

Від досконалості системи гарантій діяльності судді суду загальної юрисдикції залежить доля існування судової влади в Україні. Адже сьогодні, попри позитивний поступ судової реформи в Україні, конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції не здобув належного місця у суспільстві.

Поняття гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції тісно споріднене з такими категоріями, як “соціальний захист”, “правовий захист”, “система забезпечення”, “умови”, “фактори”, порівняно з якими воно іноді набуває ширшого або, навпаки, вужчого смислового значення, ґрунтується на основних принципах: гуманізму, справедливості, законності, доцільності, рівноправності тощо.

Гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції є сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їхніх прав та обов'язків, на усунення можливих перешкод, які призводять до їх неналежного здійснення. За структурою гарантії діяльності суддів охоплюють, по-перше, юридичні акти, тобто закони, підзаконні та інші нормативні акти, по-друге, організаційно-правову діяльність суб'єктів права, по-третє, спеціальні гарантувальні методи впливу на суспільні відносини, тобто правотворчі, правореалізуючі та контрольні-наглядові процеси, спрямовані на забезпечення гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції [2, с. 14].

Проте необхідно відрізнити гарантії діяльності від механізму їх реалізації системою влади держави, функцією якої є захист суддів, а також процедури такого захисту, за допомогою яких реалізується право на захист суддів та їхніх конституційних прав. Це поняття ширше, ніж поняття “конституційно-правові гарантії”, до нього входять, поряд з іншими складовими, і гарантії. Механізм реалізації гарантій діяльності суддів містить заходи, здатні створювати умови для реалізації гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції. Він складається із гарантій їх забезпечення. Зазначені гарантії – це відповідні умови й засоби, які сприяють реалізації їх кожним суддею [1, с. 93].

Механізм охорони гарантій діяльності суддів передбачає заходи із профілактики правопорушень, для утвердження правомірної поведінки особи. Охорона кожного права існує постійно і має на меті забезпечити дію права. Вона передбачає превенцію, тобто недопущення протиправних дій. Отже, охорона гарантій діяльності – стан правомірної їх реалізації під контролем соціальних інститутів, але без їх втручання.

Після прийняття Конституції України актуалізувалось створення механізму реалізації її положень, зокрема й тих, що пов'язані із втіленням у життя передбачених нею прав, свобод та обов'язків. Вважаємо, що під таким механізмом треба розуміти сукупність різних гарантій і дій, процес, у результаті функціонування якого особи, які мають певні права, свободи та обов'язки, досягають цілей, благ, передбачених Конституцією України.

В юридичній літературі знаходимо різноманітні погляди вчених щодо безпосереднього поняття гарантій прав і свобод. Наприклад, О. Ф. Скакун під гарантіями прав, свобод та обов'язків людини та громадянина розуміє систему соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів та засобів, які забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Коли немає гарантій, то права, свободи та обов'язки людини і громадянина набирають форму “заяв про наміри”, які не мають ніякої цінності ні для особистості, ні для людства [3, с. 85].

Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що під гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції та підкорення їх тільки закону слід розуміти систему умов і засобів, які спрямовані на реальну практичну реалізацію цього принципу, його вдосконалення, а в необхідних випадках – його ефективний захист від будь-яких протиправних посягань.

В юридичній літературі не досягнуто єдності поглядів щодо класифікації гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції. Зокрема, ми виділили такі гарантії суддів і підкорення їх тільки закону: організаційно-правові (порядок виборів суддів, відкликання суддів, притягнення до кримінальної відповідальності), процесуальні (таємниця нарадчої кімнати, заборона розголошення міркувань, висловлених під час наради), ідеологічні. Але поза увагою автора залишаються політичні та економічні гарантії, які мають важливе значення для забезпечення незалежності суддів [4, с. 63].

На реалізацію принципу незалежності суддів впливає низка політичних, ідеологічних, економічних, організаційних чинників, справляють суттєвий вплив культура, традиції, моральний клімат суспільства чи окремих громадських структур, компетентність суддів, рівень їх правової та загальної культури [5, с. 123]. Вчена Н. В. Радутна обґрунтовано вважає, що належне забезпечення діяльності та незалежності суддів зумовлене системою гарантій.

Заслугує на підтримку і позиція О. Б. Абросимової, яка розрізняє, з одного боку, інституціональні, а з другого – функціональні гарантії діяльності та незалежності суддів. Справді, сьогодні суд – самостійний орган у організаційному розумінні цього слова, він не входить до жодного іншого органу держави, суспільного об'єднання або будь-якої системи органів, за винятком власної. Суд самостійний і в частині ресурсного забезпечення, власне організаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового тощо. І, нарешті, суд має абсолютно відокремлену специфічну компетенцію, як предметну, так і територіальну [6].

Зазначимо, що різноманітність підходів до класифікації гарантій діяльності та незалежності суддів судів загальної юрисдикції ніяк не впливає на їх зміст, а є суто теоретичним моментом. Гарантії незалежності суддів судів загальної юрисдикції лежать у різних площинах, тому в юридичній літературі поширена класифікація, згідно з якою їх поділено на загальні та спеціальні. До першої групи гарантій незалежності суддів входять: політичні, економічні, ідеологічні гарантії, а до групи правових – судоустрійні (організаційні) та процесуальні гарантії. На нашу думку, організаційні та процесуальні гарантії за природою і значенням схожі. Однак, якщо перші спрямовані передусім на створення необхідних умов для нормального функціонування судової системи, то останні являють собою різноманітні способи і правові засоби реалізації досліджуваного принципу безпосередньо в процесі розгляду кримінальних справ [4, с. 34].

Аналіз чинного законодавства дає змогу серед правових засобів виділити дві групи обставин, реалізація яких спрямована на забезпечення суддівської незалежності: передумови (умови) та гарантії суддівської незалежності. В юридичній літературі зазначають, що передумови незалежності суддів стосуються їхніх особистих якостей, а гарантії – сфери їхньої діяльності. Суддівська незалежність може виникнути й забезпечуватись тільки за наявності певних передумов. З іншого боку, відсутність таких передумов перетворює таку незалежність на фікцію.

Серед загальних гарантій принципу незалежності суддів та підкорення їх тільки закону, на нашу думку, можна виділити ідеологічні та економічні. Ідеологічні гарантії відображають характер взаємовідносин держави і судових органів. Під ними необхідно розуміти правильність визначення завдань судової діяльності, які, з одного боку, незалежно від будь-яких пріоритетів (держави, соціальних груп, партій, рухів тощо) орієнтують суддів на безстороннє (неупереджене) здійснення правосуддя, а з другого, – забороняють законодавцю покладати на суддів виконання функцій, які не відповідають цим завданням [4, с. 37].

Отже, оскільки Конституцією України та чинним законодавством професійним суддям заборонено виконувати невластиві суду функції, вони не можуть бути членами різних комітетів, комісій з боротьби зі злочинністю та залучатись до іншої роботи, якщо це може вплинути на їхню незалежність і неупередженість під час здійснення правосуддя.

Юридичні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції також можна класифікувати за певними критеріями: 1) за юридичною силою нормативно-правових актів, які містять норми-гарантії, їх поділяють на такі, що містяться в законах і підзаконних нормативних актах; 2) за місцем їх закріплення у системі законодавства – на загальноправові та галузеві; 3) за видом юридичних норм, які закріплюють гарантії незалежності суддів – на матеріальні та процесуальні; 4) за особливістю правового статусу деяких категорій суддів – на загальні та спеціальні [4, с. 39].

До організаційно-правових гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції належать: побудова судової системи на засадах автономності; конкурсна процедура формування суддівського корпусу; вичерпний перелік підстав припинення повноважень суддів, який ґрунтується на принципі їх незмінюваності; рівність правового статусу суддів; право суддів на відставку; їх недоторканність; особливий порядок фінансування судів; створення необхідних організаційно-технічних та інформаційних умов для діяльності судів; матеріальне та соціальне забезпечення суддів; система органів суддівського самоврядування.

До організаційно-правових гарантій діяльності суддів, зокрема, належить встановлений законом порядок організації та діяльності судів, формування суддівського корпусу та припинення повноважень суддів. Конкурсна процедура обіймання суддівської посади дає змогу зводити до мінімуму помилки в формуванні суддівського корпусу, не допускає протекціонізму, свавілля у відборі кандидатів. На зміцнення суддівської незалежності націлені встановлені законодавцем підстави звільнення суддів з посади та припинення їхніх повноважень [6].

Економічні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції забезпечують фінансування їхньої діяльності та створення належних умов для функціонування судів та суддів. Відповідно до ст. 130 Конституції України, держава повинна забезпечити економічні гарантії, зокрема взяти на себе відповідальність за фінансовий стан і матеріально-технічне забезпечення як судової влади взагалі, так і кожного суду та судді зокрема. Позитивним моментом, на нашу думку, є те, що в Державному бюджеті України окремо визначено видатки на утримання судів (ч. 1 ст. 130 Конституції України). За рахунок держави суддям гарантується матеріальне та соціально-побутове забезпечення, яке відповідає їхньому високому статусу. У цій сфері держава не має конкурентів і повинна припинити будь-які зазіхання інших структур та квазідержавних органів на фінансування судової системи. Такі дії недержавних органів щодо фінансування судової системи, на наш погляд, можуть бути кваліфіковані як втручання у діяльність судових органів (ст. 376 КК України) [4, с. 44].

Однак аналіз державних бюджетів України свідчить про вкрай незадовільне фінансування судових органів, надзвичайно гострою залишається проблема матеріально-технічного забезпечення судів України. Викликає занепокоєння забезпечення суддів приміщеннями для здійснення правосуддя, скажімо, сьогодні 325 приміщень судів непридатні для цього, а 85 в аварійному стані.

Як зазначено вище, основними передумовами незалежності суддів і підкорення їх тільки закону є їхні особисті якості. Головною метою формування судді нового типу є перетворення цінностей суддівської діяльності на основу їхніх особистих мотивів, тобто добровільна мотивація повинна бути покладена в основу виконання суддівської служби. Інакше кажучи, для забезпечення суддівської незалежності важливе значення, із її суб'єктивного аспекту, мають їхні особисті якості [6].

Серед таких умов необхідно виокремити інтелект та культуру судді, а також інші його особисті якості. Суддівську незалежність обмежує неповнота юридичних знань, наслідком якої є тривалі роздуми, сумніви у виборі та мотивуванні судового рішення. Навіть за відсутності зовнішнього впливу говорити про незалежність судді є зайвим, якщо рішення, які він виносить, юридично непередбачені, неграмотні. У цьому разі незалежність судді, яка закріплена на законодавчому рівні, залишається фікцією. Серед особистих якостей судді необхідно назвати такі: здатність судді швидко чи повільно виносити рішення, яка зумовлена його темпераментом, не враховується процесуальним законодавством. Проте законодавство вимагає прийняття низки рішень в чітко визначені строки [8, с. 15].

Важливе значення для забезпечення незалежності суддів мають психологічні фактори, які не можна проігнорувати. Практика свідчить про недостатність правових гарантій незалежності, які

сформулював законодавець на основі традиційного погляду на суддю як ізольованого індивідуума. Проте не треба забувати, що суддя – член всього суспільства і його діяльність зазнає різних суспільних впливів.

До процесуальних гарантій необхідно зарахувати ті норми процесуального законодавства, завдяки яким забезпечується незалежність суддів під час розгляду кримінальних справ. Це передусім норми, які забезпечують неможливість впливу на них під час розгляду кримінальних справ органів досудового розслідування, інших учасників процесу та вищих судів.

У законодавстві необхідно закріпити положення, згідно з яким гарантії незалежності суддів, котрі закріплені в Конституції України та інших законах, не може скасувати або звузити держава. У державі не можуть прийматися закони та інші правові акти, які скасовують чи зменшують незалежність суддів. Необхідно зазначити, що наведена класифікація гарантій незалежності суддів умовна, оскільки вони діалектично взаємозв'язані, пронизують і доповнюють одна одну. Наприклад, політичні гарантії в багатьох випадках виступають у правових формах і можуть зливатися з юридичними гарантіями, які, своєю чергою, можуть мати політичний характер.

Висновки. Отже, сенс і призначення гарантій полягає у тому, щоб створити для суддів необхідні умови для реалізації їхніх повноважень, і саме на підставі таких міркувань потрібно формувати структуру гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції в Україні, не перетворюючи їх, всупереч конституційному принципу рівності всіх громадян, на пільги. Повноваження суддів судів загальної юрисдикції практично непорушні, ніхто не має права обмежити їх, за винятками, передбаченими Конституцією України та Законом України “Про судоустрій і статус суддів”, іншими законами. Навіть у разі запровадження надзвичайного чи воєнного стану громадянські права і суддівські повноваження не обмежують. Гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції є сукупність об’єктивних та суб’єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їхніх прав та обов’язків, на усунення можливих перешкод, які спричиняють їх неналежне здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сендецька Т. В. Правове мислення та його особливості. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 92–95.
2. Сідак Л. М. Саморозвиток особистості судді як ознака його духовної культури й показник професійної самореалізації. *Практична філософія*. Вип. 4 (№ 66). Київ: Центр практичної філософії разом із Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2017. С. 10–16.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. Харків: Консум, 2004. 656 с.
4. Судова влада: монографія / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, І. В. Назаров та ін.; за заг. ред. І. Є. Марочкіна. Харків: Право, 2015. 792 с.
5. Коваль А. А. Чинники емоційного вигорання особистості судді, які негативно відбиваються на якості правосуддя. *Право і Безпека*. 2016. № 2. С. 124–129.
6. Судова реформа: стратегічне планування та подальші кроки. URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/news/sudowa-rieforma-strategiechnie-planuwannia-ta-podalshi-kroki/>.
7. Відповідальність суддів у світлі нового законодавства України. *Юридична газета online*. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/events>.
8. Голубченко С. М. Формування світогляду як запорука правового мислення суддів: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Нац. ун-т “Одес. юрид. акад.”. Одеса, 2015. 20 с.
9. Закон України “Про судоустрій і статус суддів”. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст.545. База даних “Законодавство України”. *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

REFERENCES

1. Sendecz`ka T. V. *Pravove my`slennya ta jogo osobly`vosti* [Legal thinking and its features]. Scientific notes of Lviv University of Business and Law. 2014. No. 12. pp. 92–95.
2. Sidak L. M. *Samorozvy`tok osoby`stosti suddi yak oznaka jogo duxovnoyi kul`tury` j pokazny`k profesijnoyi samorealizaciyi* [Self-development of a judge’s personality as a sign of his spiritual culture and an indicator of professional self-realization]. Practical philosophy. No. 4 (No. 66). Kyiv: Center for Practical

Philosophy together with the Institute of Philosophy G. S. Skovoroda, NAS of Ukraine, 2017. pp. 10–16.

3. Skakun O. F. *Teoriya prava i derzhavy* [Theory of Law and State]. Kharkiv: Consum Publ, 2004. 656 p.

4. *Sudova vlada*. [The judiciary] Marochkin I. Ye, Moskvych L. M., Nazarov I. V. ta in.; za zag. red. I. Ye. Marochkina. Kharkiv: Law Publ, 2015. 792 p.

5. Koval` A. A. *Chy`nny`ky` emocijnogo vy`gorannya osoby`stosti suddi, yaki negaty`vno vidby`vayut`sya na yakosti pravosuddya* [Factors of emotional burnout of a judge's personality that negatively affect the quality of justice]. Law and Security. 2016. No 2. pp. 124–129.

6. *Sudova reforma: strategichne planuvannya ta podal`shi kroky* [Judicial reform: strategic planning and next steps]. URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/news/sudowa-rieforma-strategitchnie-planuwannia-ta-podalshi-kroki/>.

7. *Vidpovidal`nist` suddiv u svitli novogo zakonodavstva Ukrainy`*. *Yury`dy`chna gazeta online* [Responsibility of judges in the light of the new legislation of Ukraine]. Law newspaper online. Available at: <http://yur-gazeta.com/publications/events>.

8. Golubchenko S. M. *Formuvannya svitoglyadu yak zaporuka pravovogo my`slennya suddiv: teorety`ko-pravove doslidzhennya* [Formation of outlook as a pledge of the legal thinking of judges: theoretical and legal research]: author. diss. ... cand. lawyer. sciences: 12.00.01; Nat. Univ. "Odessa. lawyer. acad.". Odessa, 2015. 20 p.

9. *Zakon Ukrainy` "Pro sudoustrij i status suddiv"* [Law of Ukraine "On Judiciary and Status of Judges"]. Information of the Verkhovna Rada. 2016. No. 31. Art. 545. Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada database. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Дата надходження: 18.10.2019 р.